

**SOME PROBLEMS ON THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF VOICE CULTURE
OF VIOLINIST**

In our research it has been focused on the study which has been organized during which step that is to say it has been busy with the necessity of how the teaching programmes must be designed and especially it has been considered the subjects of hiding the hand by bending and hanging it. (without bow and violin), releasing the shoulder kneecap producing instrumental voice on the lower half, middle, upper half part and with the bow completely the changing of the route of the bow and the collecting the instrumental voices.

Anahtar Kelimeler: Keman, Müzikte Ses, Ses Kültürü

Key Words: Violin, Voices in music, culture of voice

GİRİŞ

Telli enstrümanların çalınması sırasında güzel sesin elde edilip dinleyiciye aktarılması, mûsikinin ifadeli çalınmasıyla oluşmaktadır. Boriz V. Asafyev'e göre; "Eğer kemancı hakkında deniliyorsa ki, o çalarken keman okuyor, bu onun için- en büyük övgüdür."

Hali hazırda öğrencilerde ses kültürünün sürekli olarak geliştirilmesi, keman eğitiminin en güncel problemlerinden birisidir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, ses üzerinde çalışma, kemancının eğitilmesinde önemli olmakla beraber, en zor görevlerden biridir. Abraham İ. Yampolski bir yazısında; "Müziyenin enstrümanını hiçbir şey akıcı, düşünülmüş ve manalı ses kadar süslemiyor."

Kemancının ses kültüründen bahsedince, onun sesinin açıklığı, dolgunluğu, tonu, renkliliği gibi özellikleri yanında müziyenin her devrin üslubuna, icra edilen eserin bedîf ifadesinin karakterine uygun hassas ses ayarları (tonları, çeşitleri) da göz önünde tutulmalıdır. Eğer sesin zenginliğinden söz ediliyorsa, göz önünde bulundurulmamalıdır ki, her ünlü icracıda ses, müziyenin şahsiyetini aksettiren, kendine özgü karakter taşır.

Deneyimle biliniyor ki, ilk ses çıkarma alışkanlığının kazanılması ve benimsenilmesi metodunun tahlili sırasında şu soru ortaya çıkıyor: Kendine has yetenekleri olan öğrencinin sonuç olarak (anamlı seslenme bakımından) yeteri kadar başarılı olmamasının sebebi nedir? Çalma sanatının zorluklarını tahlil etmeye çalışalım. Kemanda basit ses çıkarma alışkanlığı genel olarak nasıl oluşmaktadır? Yay tutma şeklini benimsedikten sonra, öğrenci onu tellerin üzerinde hareket ettirmek üzere ilk tecrübesini gerçekleştirmiş olur. Bunun için çoğu zaman yayın orta kısmının yukarı yarısından istifade eder.

* Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Güzel sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümü; (Türkçeye Çeviride yardımcı olan Yavuz Selim Kafkasyalı'ya teşekkür ederim).

1- Asafyev Boriz V. "Muzikalınaya Forma KakProsess" Kniga II. İntonassiya L. 1971, str. 216.

2- Yampolski Abraham İ.K. voprosu o vospitanii kulturı zvuka u skripačey- "Voprosi skripsiçnoço ispolitelstva i pedaçoqiki", M. 1968, str. 22.

Bu çalışmaların amacı istenilen sesleri çıkarabilmektir. Çalınan seslerin belli aralıklarla sıralanması sonucu ses keman teli üzerinde kalır. Müzik fasılasında el sonraki hareketler için hazırlanmalıdır.

Lakin bu tür çalma alışkanlığının kuvvetlendirilmesi için yapılan çalışmalar sonunda öğrencinin sağ elinin yorulmasına neden olur. Ayrıca yeni başlayanlarda bazen omuzun uyuşması, bazen de yayın sıkılması görülmektedir.

Yayın parmaklarla "sıkı tutulması"nın genel olarak bir çok sebebi vardır. Bunlardan biri fizyolojik nedendir. Burada tutmak refleksinin işlevi göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü bu özellik bazı çocuklarda daha kuvvetlidir. Bu refleksi sözle ifade etmek her zaman mümkün olmayabilir. Bunun için düzenli ve sürekli olarak çalışmak gerekmektedir. Diğer ise psikolojik nedendir. Yayın ağırlığı hakkında bilgisi olmayan öğrenci, onu yere düşürmekten korkar ve onu kuvvetlice sıkar.

Bazı hallerde bir takım öğrencilerde omuzun uyuşması, diğerlerinde ise yayın kuvvetlice tutulması görülür. Fakat çoğu zaman bu iki olumsuzluk bir arada görülür. Şöyle ki, "sıkı tutma" elin büyük eklemlerinin haddinden fazla gerginleşmesine, omuzun sıkılması ise parmakların hissiyatının yok olmasına neden olur, bu da gerginliği iyice artırır. Bunun sonucunda yayı hareket ettirirken bileğin serbestliği ve bükülüp-açılma hareketleri zorlaşır. Diğer yandan omuzun uyuşması veya uyuşma neticesi hareket edemez hale gelmesiyle ve çubuğun sürekli aynı şekilde tutulması sonucu öğrencinin elinden tam anlamıyla faydalanamaması kemanda ses çıkarma probleminin başlıcaları teşkil etmektedir.

Ses algılama alışkanlığının oluşması ve gelişmesinde müzisyenin işitme kabiliyeti büyük rol oynamaktadır. Ne yazık ki, kemancıların eğitiminde bu rol fazlaca göz önünde bulundurulmuyor: Öğrencinin dikkati yalnız yayı idare eden sağ elin hareketlerinin benimsenilmesine yöneltiliyor. Halbuki keman eğitimi tarihinde büyük ün yapmış müzisyenlerin bu hususta yani ses çıkarma sırasında işitmenin önemli hakkında önemli düşünceleri vardır. Onlardan C. Tartini, L. Motsart, L. Şnor, Ş. Verko, İ. İoahim ve L. Auerin adlarını sayabiliriz. A.İ. Yampolski'ye göre: "Seslendirme kültürünün doğru eğitimi metodunun esasını, müzisyenin en önemli özelliği olan iç işitme sisteminin gelişmesi oluşturur³.

Uzun yılların pedagojik eğitim deneyimi göstermiştir ki, ses çıkarmanın esasları üzerinde işe yayın önce orta sonra ise alt bölümünden başlanılmalıdır. Deneyimler sonucunda, elin ağırlığının hissedilmesi ve yayın parmaklar vasıtasıyla doğru hale getirilebilmesi için omuz kaslarının aynı şekilde durmaması ve yayın "sıkı tutulmaması" gerekmektedir. Omuz kaslarının serbestliğini sağlamak için, kemancı, yayın aşağı kısmıyla çalmak ve omuzu sürekli hareket ettirmemiz gerekiyor.

İkincisi, kas "sıkılma"ları tehlikesi azalır, çünkü yayın tele baskısının düzenlenmesi yayın ağırlığının azalmasıyla sağlanır.

Yayın orta ve aşağı kısmı ile ses çıkarmak için çalışmalar öğrencinin çok dikkatli olmasını gerektiriyor ki, bu da her şeyden önce dikkatin işitme, kas ve hareket hissiyatları arasında paylaşılmasına dayanıyor.

Öğrencinin, kemanın ses kültürüne sahip olabilmesi için mükemmel bir hareket kompleksine sahip olması gerekir. Çalma sanatının gelişiminin özünü ise "kuruluş" teşkil eder. Kemanda hatta en ilkel ses çıkarma yöntemlerine sahip olmak bile keman kuruluşunu oluşturan bütün temel elemanların doğru ve karşılıklı ilişki içerisinde benimsenmesiyle

3- Yampolski Abraham İ. "Kvoprosu O Vospitanji Kulturi Zvuka U Skripaçay", Str. 24.

mümkündür. Kuruluşu üç bölümde inceleyebiliriz.

- 1) Genel kuruluş, gövdenin ve her iki elin başlangıç halı;
- 2) Kol üzerinde sol elin en basit çalgı hareketler sistemi;
- 3) Sol elin yayla en basit çalgı hareketler sistemi.

Dikkatimizi kemancının yay tekniklerine ve sesin gelişmesini belirten önemli hususlara çekelim.

İlk önce genel kuruluş maddelerini inceleyelim: Kemancının ayaklarının, gövdesinin, ellerinin durumu; enstrümanın durumu; ellerin kemana ve yaya uygunlaştırılması. Genel kuruluşun bu maddelerin ayrı ayrı gözden geçirilmesi, ve hepsinin üzerinde ortak çalışmak gerekmektedir.

Kemanın sesinin güzelliğine, kemancının çalma pozisyonu, her iki elin ve aletin durumu büyük tesir göstermektedir. Genel kuruluşun esasını teşkil eden bu elemanlar, yeni öğrenenlere, çalışma sırasında özel dikkat noktası olacaktır.

Öğrencinin hazırlığında çoğu zaman tipik uyuşmazlıklar görülür. Gövdenin, ellerin ve aletin durumu çoğu zaman birbirine uymaz. Bu daha çok yayın bir telden diğerine geçtiği zaman meydana gelir. Kemanı kaldırırken öğrenci onu sanki sağa çevirir. Bunun için yayın keman yüzeyine paralel götürülmesi zorlaşıyor. Öğrenci bir telde güzel seslenmeyi sağlamış olsa da, tellerin değişmesi sırasında yay ister istemez kola veya keman yüzeyine taraf kayar ve bununla da sesin güzelliğine hanel gelir. Keman çalmaya yeni başlayan öğrencinin kemanı tutmasıyla ilgili genel kuruluşunun teşkilinde ilk adım, gövdenin her iki ayağa düzgün desteklenmesiyle oluşur. Ayrıca öğrenciye gövde ağırlığının sağ ve sol ayaklar arasında bölüştürülmesi ve onun ağırlığının bir ayaktan diğerine geçirilmesini öğretmek lazımdır. Çoğu zaman çocuklarda ayak kaslarının gergin olması gövdenin genel donluğuna neden olur.

Kemancının ilk öğreniminde gövdenin çalma durumuna getirilmesi alışkanlığının gelişmesine çok dikkat etmek lazımdır: Keman ve yay tutan elleri kaldırırken kasların fazla gerginliği ortadan kaldırılmalı ve omuz kası serbest bırakılmalıdır.

Kemancının çalma pozisyonu; ellerin, onun gövdesi ve aletle aynı oranda yerleşmesi, sağ elin dirseğinin vaziyeti, elinin "asma"sının yüksekliği, genel kuruluşun hususiyetlerine bağlıdır. Genel kuruluşun üç çeşidi vardır: Dar, orta, geniş.

Dar kuruluşta her iki beden de yakındır. Bu durumda gövde biraz sağa (yaya) taraf çevrilmiştir. Geniş kuruluşta ise gövde sola taraf çevrilmiştir. Orta şekilde de gövde hareket serbestliği içindedir. Her hangi bir kuruluşun seçilmesi gövdenin yapısına, kemancının ellerinin ve parmaklarının uzunluğuna bağlıdır. Sağ elin "asma"sı bu kuruluş çeşitlerinin hepsinde aynı değildir, çünkü dardan geniş gidildikçe artmaktadır. Bu kurala uyulması hem sağ el için hem de gövdeden sağ omuzun ayrılması için faydalanılır.

Deneyimler göstermiştir ki, omuz ve sırt kaslarının fazla gerginliğinin olmaması ve alete uygunlaşması, omuz eklemine yardımcı yapılan hareket serbestisinin eğitimine yardım ediyor. Bu durumda sağ el öğrenci için daha tabii ve rahat vaziyet alır.

Gövde ve ellerin bu veya diğer kuruluşu ile kemanın vaziyeti, onun tutma yönüne bağlıdır. Dar kuruluş zamanı enstrüman çok az sola eğilir ve tam kemancının karşısında durur. Geniş kuruluşta ise enstrüman aksına, hayli sola çekilir. Birinci halde baş biraz kemana doğru eğilir ve tabii vaziyetini olur. İkincide ise iyice döner. Orta kuruluşta ise omuzun ayaklara paralel olması şartı ile kemanın biraz sola döndürülmesi gerekmektedir. Gövdenin, ellerin ve enstrümanın bütün kuruluş çeşitlerinde kemancı yalnızca kol ve notalara bakmalıdır. Onun bakışının yöne genel kuruluşun doğruluğunun açık bir göstergesidir. Yanlış kuruluş sırasında öğrenci

kola yan bakar, bu da bütün organizmanın gerginleşmesine neden olur.

Kemanda keyfiyetli, çok yönlü, çok özellikli ses çıkarma ve yay tekniklerinin perspektifli gelişmesi için enstrümanın sabit olması gerekmektedir. Onun durumu sabit olmazsa telleri değiştirken sağ el, pozisyonları değiştirirken ise sol el bir çok zorlukla karşılaşır. Bu da bütün çalgı hareketlerinin bozulmasına yol açar. Enstrümanın sabit durmasına, her şeyden önce, onun vücutla temasının doğru şekilde ayarlanmasıyla ulaşılır. Çalma zamanı öğrenciye kemanın serbest tutulması doğru şekilde öğretilmelidir. Enstrümanın tüm esas noktalarının (köprücük kemiği, kemanın yastığı, şahadet ve baş parmaklarla destek vermeler) iyice hissedilmesi gerekmektedir.

Kemanın meyilinin de büyük önemi var. Bu meyillik yastığın yüksekliği ve yeri ile tanzim edilir. Ellerin hareketlerinin doğruluğu ve farklı tellerde serbest çalabilme de meyilliliğe bağlıdır.

Yastığın yanlış yüksekliğinden dolayı öğrenciler enstrümanı yanlış tutmuş olurlar. Bu yanlışlık tellerin değişmesine, bas tellerin dolgun seslenmesine ve yukarı pozisyonda kemanın serbest çalınmasına neden olur. Diğer bir durumda keman haddinden fazla meyilli yerleşebilir, bu da Mİ teline iyi çalma seviyesini düşürür. Bu durumda tele baskı yandan olduğu için sağ elin ağırlığını hissetmek zorlaşır.

Yay tekniklerinin oluşmasında onun daha güzel olması için geçerli şartlardan biri de düzgün nefes alma amilidir. Keman çalmaya başlandığı ilk günden, öğretmen çocuğun nefes alma amiline dikkat etmelidir. B. L. Yavorski'nin düşüncesine göre nefes alma enstrumantalistin mûsikî tefekkürünü onun hareket sahası ile birleştirir. Nefes alma seyrini de göz önünde bulunduran, uygulama tekniklerini canlı, bütün hareketlerin iradeli idaresine dayanan bir hal gibi değerlendirirdi. Ona göre müzisyenlerin nefes alması yanında söyleyenin de belirli kurallar çerçevesinde ve parçanın ahengine uymak kaydıyla nefes alması gerekmektedir.⁴

Yavorski'nin bu fikirleri David F. Oystrah'ın "kemancının yayın nefesi"nde ses oluşturma becerisi hakkında fikrine çok yakındır.

Keman çalmaya yeni başlayan kemancı ile derslerde, özel nefes alma çalışmaları yapmaya çok ihtiyaç vardır.

Sağ elin yaya uygunlaştırılmasını genel kuruluşun önemli bir özelliği gibi incelemek gerekmektedir. Seslenmenin keyfiyeti, keman sesinin seviyesi, bu alışkanlığın mükemmelliği ile ilgilidir.

Derslere başlarken her şeyden önce öğrenciye onun önünde duran yani yapılması gereken görevleri doğru bir şekilde izah etmek ve anlatmak gerekmektedir. Öğrencinin anlaması için gereken şartlar; parmakların çubuğa dokunmasını, yayın serbest ve aynı zamanda sıkı tutulmasını temin etmektir.

Kemanda kaliteli sesin elde edilmesinde baş parmağın önemli rolü vardır. Seslendirmenin birçok eksiklikleri (bozuk, manasız ses), ştrih alışkanlıklarının olmaması baş parmağın yanlış uygulanması ve sıkılması ile orantılıdır. Çoğu zaman yeni öğrenmeye başlayan kemancıların baş parmağı tamamen donuktur ve yaya alttan kuvvetli tesir gösterir. Bunun içinde yayı tutmakta baş parmağın rolü kısıtlanmış olur. Tutma refleksinin de aksi tesiri kendini gösterir. Baş parmağın doğru çalgı hissiyatının oluşma nedeni, bu parmağın döşekçesi üzerinde yerleşmesi, dairevi vaziyette olan parmağın ise serbest ve elastik kalmasıdır. Baş parmağın fonksiyonu

4- Yavorskii Vladimir. L. Stati Vospominaniya Perepiska T. 1, 2 e izd. M. 1972, str. 592.

yayın ağırlığının tele basıncına karşı durmasıdır. Bunun için baş parmağın yaya dokunduğu yerde basma çabası gereksizdir. Yuri İ. Yankeleviç ekliyor ki; "Serbezliye ulaşmak için yayın üstünde bulunan diğer parmaklarla birlikte baş parmak onunla (çubukla) yayın istenilen bölgesinde çalındığı zaman oynak gibi hareketli olarak bağlansın" .⁵

Parmakların yerleşmesi ve yayın çubuğuna dokunma becerisi nasıl kazandırılır ve ona uygun alışkanlık nasıl kalıplaştırılır.

Önce birkaç yardımcı usûle deyinelim. Mesela, baş parmağı diğerlerine karşı koymakla, parmakları yumrukta birleştirmek faydalıdır. Sonra yumruğu yavaşça açıp, baş parmağı bulunduğu konumda tutmak ve oluşan boşluğa çubuğu veya ona benzeyen bir eşyayı (kalem) yerleştirmek gerekiyor. Bu öğrenim usûlleri çocuğun alışkanlığı olan sıkı tutma hareketlerinden baş parmağı ayırıyor. Daha sonra doğru alışkanlığın kalıplaşmasında baş parmağın çubuğa konulması ve dokundurulması yardımcı olmaktadır. Baş parmak çubuğa parmak döşeginin sağ kenarı ile dokunarak eğri koyulur. Yayı daha iyi tutmak için parmak döşeginin yayın çıkıntısına hafifçe dokundurulmasında fayda vardır. Lâkin bu çıkıntı parmak için dayanağa dönüştürülmemelidir. Baş parmağın, çubuk üzerindeki yerleşen diğer parmaklara nispeten yeri, sağ elin yayı tutuşunda önemli bir husustur, çünkü bu yer yayın destesi (sapı) ile sabitleşir. Baş parmağın yerleşmesi bu oynağın kuruluşunun ferdi özellikleriyle ilgilidir. Baş parmağın boğumlarının uzunluğu da önemlidir. Çubuk üzerinde parmakların yerleşmesine etki eden başka öğeler gelince Yuri İ. Yankeleviç'in gösterdiği gibi "burada bu veya diğer okulun iyi istikametleriyle ilgili olan faktörlerin büyük önemi vardır"⁶.

Yay tekniğinin çok taraflılığına, ince ştrihlerine ulaşmaya çalışan Abraham İ. Yampolski baş parmağı, orta parmağın karşısında güzel çabaları çalgının daha manalı olmasına yönelmiş; L. M. Tseytlin'e göre de; yüzük parmağı karşısında tutulması gerekir.

Baş parmak üzerinde uygun çalışmaları diğer parmakların çubuğa uygunlaşmasından ayırmak olmaz, çünkü onların kuruluş şekilleri ve çalgı fonksiyonları karşılıklıdır. Bu her şeyden önce işaret parmağına ve küçük parmağa aittir. İşaret parmağı (diğer parmaklar da dahil) çubuğun üzerinde biraz sola meyilli vaziyette olur, bu da çok kuvvet sarf etmeden yayın aşağı hareketi sırasında tellere uygulanan basıncın artırılmasına imkân verir.

Dairesel küçük parmak da çubuğun üzerinde sola azıcık meyilli şekilde yerleştirilir ve ona kendi döşeginin sol tarafıyla dokundurulur. Şahadet ve küçük parmakların şekli onların çalgı zamanı dakik ve karşılıklı faaliyeti için şartlar yaratmaktadır. Onun esasını bilek oynaklarındaki küçük döndürücü hareketlerin hayli serbestliği oluşturuyor ki, bu da, ses çıkarma ve ştrihlerin hayata geçirilmesinde yayı idare eden elin zaruri çevikliği için önemli rol oynar.

Orta ve yüzük parmağına gelince, onlar çubuğun üzerinde daha tabii vaziyette olur. Bu parmaklar yayın tutulmasına iştirak ederek şahadet, baş ve küçük parmakların faaliyetine çabuk uyum sağlar, onlara yayı tel üzerinde ağırlaştırmaya veya hafifletirmeye yardım eder. Bu arada parmakların çubuğa kendi uzunluklarına, ve diğer parmakların kuruluş yapılarına göre uygun yerde dokunmalarına dikkat etmek gerekir. Yay çubuğu üzerinde yerleşen parmaklar dıştan aynı tarafa meyilli olması ve yönlendirilmesine göre uyumlu görülmelidir.

Yay üzerinde parmakların duruş şekilleri onun tutulması ve idare edilmesi alışkanlıklarının kalıplaşmasına yönelmiştir. Baş parmak, şahadet ve küçük parmakların üç dayanak noktası gibi hissedilmesi ayrıca vurgulanmalıdır.

5- Yankeleviç Yuri İ. "O pervonaçalnoyi postanovke skripaça" Podoqoqiçesk nasledie M. 1983, str. 71.

6- Yankeleviç Yuri İ. "O pervonaçalnoyi postanovke skripaça" Podoqoqiçesk nasledie M. 1983,

Kemancının elinin hareket alışkanlıklarına, oynaktan bükülmüş baş parmağın çubuğu yukarıda tutan biraz daireleştirilmiş diğer parmaklarla karşılıklı faaliyeti de aittir. Yayın sapından tutulması işlevinde baş parmak tele artan basınca ters etki ederek tedricen başa taraf doğrudur. Yay ters yönde hareket ederken baş parmak doğru daireleşir (zayıflar). Diğer parmaklar da bu şekilde hareket eder⁷.

Buna göre de gösterilen hareketleri birlikte terbiye etmek, önceden başlayarak onları yayı yönlendiren elin tüm başka hareketleri ile sıkı ilişkilendirmek gerekiyor.

Kuruluş sırasında bir sıra önemli durumları önceden göz önünde bulundurmak gerekiyor: Birincisi, yayı taşıyan el, omuz ve pazı önünün doğru yüzeyini koruyup tutma becerisi; ikinci ise, yayın düz, keman yüzeyine paralel götürülmesi alışkanlığının kazanılması

Bileğin yayın ucunda ve destenin yanında çalma zamanı doğru hareketlerin oluşması da önemlidir. Çoğu zaman bu bilek hareketleri, pazı önünün hareketleri ile yer değişiyor ki, bunlar da ses çıkarmaya çok kötü tesir ediyor. Seslerin iyi bir şekilde birleşmesine engel oluyor.

Enstrümanın tam, dolgun seslenmesi için gösterilen bütün hareket alışkanlıkları o kadar önemlidir ki, yazarın fikrine göre onları keman kuruluşunun elemanları kabul etmek doğrudur. Ve uygun olarak eğitimin kuruluşu hasrolunmuş aşamasında, onlar üzerinde çalışmalara daima dikkat edilmelidir.

Yay tekniğinin ses oluşturan usülleri farklı, artçıl teknik kusurların karışık sistemini oluşturuyor.

Bunu dikkate alarak kemancının eğitimini öyle şekillendirmek gerekiyor ki, her yeni yöneme sahip olmak, ilk önce ondan evvelki yöntemleri daha iyi bir şekilde benimsemeye temin edilsin.

Taleplere uygun olarak öğrenmeye başlayan öğrenciyle derslerin programlarını nasıl oluşturmak gerekiyor?

Alışkanlıkların şekillenmesinin aşağıda tavsiye edilen metodları tahminidir. Çünkü öyle bir durumla karşılaşılabilir ki, onların benimsenme usülleri ve hatta artçılığı değiştirilsin. Ona göre, burada verilen tavsiyelerin yay tekniklerinin kalıplaşmasının tam tasviri gibi kabul etmek gerekmektedir. Onlar dikkati en önemli hususlara celb ederek eğitimin ilk adımlarından başlayıp kemancının ses kültürü esaslarının terbiyesi için yol gösterir. Ses çıkarma alışkanlıklarının kalıplaşmasının tahmini artçılığı şunlardır:

Elin bükülmüş vaziyette "asılı" saklanması (yaysız ve kemansız) ve omuz oynasının serbestleştirilmesi

Basit sallanma hareketlerinin yardımıyla öğrencinin dikkatini omuz ekleminden hareket serbestliği hissiyatına yöneltmek gerekiyor. Sonraki adım, bükülmüş elin kaldırılmasıdır. Önce öğrencinin elini öğretmen; sanki terazide tartıyormuş gibi kendi eliyle kaldırır. Eli yavaş yavaş ve sakince kaldırarak onun farklı yüzeylerde yayla birlikte ağırlını hissetmeye çalıştırır. Öğrencinin kaslarını, duruş biçimini, dikkatini izlemek onların fazla gerginliğini ortadan kaldırmak gerekmektedir.

Bu durumda bağımsız olarak omuzun kaldırılmasını önlemek için yardımcı usûlden yararlanılabilir. Eli kaldırırken omuz bağının sağ tarafı sanki ters tarafa, yani aşağı "bırakılır". Bunun sonucunda öğrenciler kaldırılan elin ve yerinde kalan omuz bağının duyarlılığını daha iyi bir şekilde anlayabilir.

Bu alışkanlığın benimsenilmesi sırasında günümüz eğitim sözcüklerinden yararlanmamız gerekmektedir. "Tutmak", "götürmek" gibi sözcükleri kullanmak uygun değil, çünkü gündelik

7- Karl Flheş tasvir edilen hareketleri "parmağ şırtılı"nda biraz şişiriyordu.. Bu çeşit hareketin tesiri altında parmağlar bazen haddinde fazla boş, zayıf bükülürler. Bununla birlikte şüphesiz ki, bu tür küçük hareketler çok mübimdir. Çünkü onlar sese yumuşaklık ve çeviklik veriyor. Onun fasilasız hadde birleşmesini kolaylaştırıyor.

hayatta bu sözler kural olarak tutma hareketleriyle bağlıdır. “Saklamak” (tutmak muhafaza etmek) (yayı), “koymak” (kemanı köprücük kemiğine) v.s. demek daha doğru olur. Bu çok önemlidir, çünkü yapılan hareketlerin manasına uyan sözcüklerin yerinde kullanılması çocuklarla çalışma sırasında önemli psikolojik mana oluşturuyor. Öğrencinin parmaklarını çubuğa uygunlaştırırken açıklamak gerekir ki, yayı bu sözün basit manasında olduğu gibi yalnız tutmak değil, tutup muhafaza etmek gerekiyor.

Bütün parmakların çubuk üzerinde tabii ve dairesel yerleşmesini sağlayarak öğretmen yayı üç destek parmağının (baş parmak, şahadet parmağı, küçük parmak) fonksiyonlarını doğru bir şekilde hissetmeyi öğretir. Yayın parmaklarda yerleştirildiği zaman bir çok önemli detayları göz önünde bulundurmak gerekir. En önemlisi: Baş parmağın kasları esnek kalmalıdır (onlar uyduğu halde gerginleşmemelidir.) Küçük parmak koyulurken onun yay gibi etki etme becerisi kontrol edilir ve şahadet parmağının orta boğumu çubuğun üzerinde rahat bir şekilde konulur.

Keman düşey vaziyetinde sağ elin dirseğinden bükülmüş omuz rahat bir şekilde sallanır. (Bilek tahmini olarak bel hizasında olur). Bu durum yayı rahat tutabilmesini sağlar. Başlangıç vaziyetinde parmakların çubuğa dokundurulmasının önemli alışkanlıklarını alıştırmalar yolu ile benimsedikten sonra yayı dirsek ve omuz eklemlerinde hareketlerin yardımıyla indirip kaldırıyoruz. Çubuğun vaziyeti bu durumda düşey oluyor. Bu tür alıştırmaların amacı parmaklarla çubuğun ve kamanın rahat bir şekilde tutulmasıdır. Bunun için, düşey vaziyette kemanı dengelemeye ihtiyaç kalmamaktadır.

Daha sonra çubuğu meyilli hale getirmek için öğretmen yayı , sonra ise RE tellerinin yüzeyine doğru azıcık bükür. (Öğrencinin parmakları hâlâ pasif durumdadır.)

Bu arada yayın dengelenmesi alışkanlığının oluşmasının ve öğrenci tarafından doğru usûlün algılanması önemlidir. Önce ona açık bir şekilde göstermek ve anlatmak gerekir ki, küçük parmağın biraz aralanması kemanın ucunun ağırlaşmasına neden oluyor. Sonra öğretmen küçük parmaklarla ağırlaşmaya karşı gelmek için onu çubuğa hafifçe dokundurmayı önerir. Başlangıçta öğretmen kendi elleriyle öğrencinin elinin rahatlığını ve ağırlığını, parmakların yardımıyla yayın dengelenmesini v.s. hissederek onun tüm hareketlerine dikkat eder. Her zaman dikkatli olup, gerektiği anda öğrenciye yardıma hazırlıklı olmak, onun çubuğu tutmada yaptığı hatayı önlemesi gerekir. Yayın ağırlığının öğrenciye zamanla, küçük parmağın dengeleme hareketlerini benimseme ölçüsüne göre öğretilmelidir.

Doğru alışkanlığın oluşma amacını taşıyan bir sonraki çalışma sanki baş parmağın üzerinde olan çubuğun küçük ve şahadet parmağının aralıksız etkisiyle dengelemesinden oluşur. Bu çalışma “salıncak” adlandırılıyor ki, bu da çocuğa o hareketin detaylarını doğru anlamasına yardımcı oluyor.

Bu aralıksız çalışmaları birkaç defa tekrarlayarak, öğrencinin daha fazla serbestliğine, bağımsızlığına çalışmak; onun elini bırakmak parmaklarıyla yayı önce düşey, sonra ise meyilli tutmaya zemin yaratmak (LA, RE, Mİ tellerinde çalma zamanı olduğu gibi) gerekiyor.

Teller üstünde yayın rahat durması özel alışkanlıktır ve onun benimsenilmesi ses çıkarma tekniğinin temelleri ilk çalışmaların gidişatında, sonraki adımdır (Yay çalmadığı durumda, kemancı onun telin üzerinde değil, havada tutuyor). K. G. Mostras bu konuda şöyle yazıyor : Çalmaya başlamadan önce devam eden uzun aralıktan sonra elin hareketi önceden onun telin üzerinde havada tellere dokundurulmadan hareket ettirmekle ulaşıyor. Çalmaya başlamadan hayli önce yayı telin üzerinde bırakıp bu vaziyette uzun zaman beklemek gerekli değildir.⁸

Yayı teller üzerinde tutma alışkanlığını kazanma, sesin net ve duru çıkması için önemli bir

8- Mostras K. G. “Konspekti po kursu metodiki obučenik i iğrı na skripke” s. 36.

durumdur. Onun kalıplaşması, yay tutan elin henüz telin üzerine koymaya hazırlayan dairevi hareketleri ile oluşuyor. Bu tür alıştırma sırasında öğrencinin dikkatini omuz eklemide hareketlerin serbestliğine ve yayı tutan elin ağırlığının hissedilmesine yönelmek gerekiyor. Bu ses çıkarma üzerinde sonraki çalışma için önemli rol oynamaktadır.

Yayın Aşağı Yarısında Ses Çıkarma

Ses çıkarma üzerinde çalışmaya başlamadan önce emin olmak gerekir ki, önceki alışkanlıklar yeterince benimsenmiş olmalıdır ve ilk önce sağ elin kaslarının ve bütün eklemelerin vaziyeti kontrol edilmelidir. Çocuğun dirseğinden tutup onun elini farklı taraflara hareket ettirmek faydalıdır. Diğer yöntem: Sol el ile pazı önünden tutarak sağ el ile yayın vintinden (yayın vidasından) tutup onu çalarken yapıldığı gibi hareket ettirmek gerekiyor. Bu durumda bilek yan hareketler etmelidir, çubuğun üzerinde olan baş parmaklar ise esnek şekilde bükülmelidir. İlk sesi çıkarmadan önce öğrencinin onun özellikleri hakkında geniş bilgi sahibi olmalıdır. Ses ustası, çok yönlü hazırlık çalışmalarında, hem de özgün seslerde çalınan ayrı ayrı müzikli motiflerini sergileme yolu ile olur. Öğretmen bunun üzerine açıklama getiriyor: “İyi sesleniyor” veya tersine “kötü sesleniyor”. Basit ses oluşturma alışkanlıkları üzerinde bütün sonraki çalışmalar bu sözlerle, açıklamalarla belirtiliyor. Bunların öğrenmeye başlayan kemancının işitme dikkatinin oluşmasında önemli rolü vardır.

Ses çıkarmanın ilk deneyimleri öğretmenin yardımıyla yayın desteğinin yakınında aşağı hareket ettirilmesiyle görülür. (Önce LA, sonra RE telinde). Öncelikle öğrenci yay üzerinde olan elini tellerden biraz uzak tutar. Bu tür başlangıç durumunda el sanki daire çizerek yukarı hareket etmeye başlar. Sonra el yayı tele dokundurmak için aşağıya indirilir. Daha sonra yayı uygun bir hızla tel üzerinde küçük kesik sınırlarda hareket ettirir. Bu durumda küçük parmağın yayın tele ek baskısını azaltan ve önceden gösterilen fonksiyonu halledici rol oynar. (Yani “salıncak” usûlünün hayata geçirilmesi). Tüm bu hareketler aynı zamanda işitme amilinin de çalışmalara katkısı, yani alınan sese kıymet verilmesini talep ediyor. Böylelikle bir taraftan yayın hareket ettirilmesi ve baskısı, diğer taraftan yayın hareket ettirilmesi ve baskısı, diğer taraftan çıkan sesin işitilip anlaşılması arasında ilişkiler oluşur.

Uzun sürmeyen sesin çıkarılmasından sonra yayı telin üzerinden kaldırılarak başlangıç durumuna dönülür. Bu yine de küçük parmağın çubuğa dengeleyici etkisinin yardımıyla uygulanır (yellenecek / salıncak). Ses çıkarmadan önce teller üzerinde tasvir olunan dairevi hareket D. F. Oystrah’ın kemancının önemli keyfiyeti saydığı ve “yayın nefesi”⁹ olarak adlandırdığı başlangıç nabzının kalıplaşması için zemin hazırlar.

Alıştırmaların bütün merhalelerini tekrarlayarak öğrenci zamanla basit ses çıkarma alışkanlıklarına sahip olur.

Sonra öğrenci yayı kaldırmadan, onu telin üzerinde kısa aralıklarla ve fasılalarla hareket ettirir. Her defa ses çıkarma zamanı salıncak usûlü gerçekleşir: Desteye¹⁰ yaklaştıkça yayı tutan elinin, yani sağ elinin küçük parmağı ile yayın ucundan basarak yayın ağırlığını dengelemesi çok önemlidir. Sonuncu ses, destenin hemen önünde yayı kaldırılmasıyla aynı anda çıkarılır buna “telin üzerinde” durumu denir.

Bu metod öğrencinin yayı yukarı hareketi zamanı onun ağırlığının artmasını hissetmesi için gereklidir. Anlatılan usûllerin ihtiyatla gerçekleştirilmesi gerekiyor: Önce öğretmen öğrenciye yayı tutmakta ve hareket ettirmekte yardımcı olur, onun kaslarının durumunu kontrol eder. Yay bilimli ve faydalı dengelediğinden emin olduktan sonra (yani fazla güç sarf etmeden) öğrenciye yayı müstakil hareket ettirmeyi öğretir. Daha sonra çalışma zorlaşır. Yayın büyük kesigi kullanılır, fasılların sayısı azalır ve nihayet ses yayı bütün aşağı yarısının fasılsız olarak yukarı

9- Oistrakh David F. “Vospominaniya, Statii, Intervıyo, Pisma” M. 1978, str. 82.

10- Deste : Yayın elle tutulan kısmı.

götürülmesi yoluyla çıkarılır. Keyfiyetli sesin alınması çalışmanın birinci merhalesinin sonucu demektir.

Yayın Orta Kısmıyla Ses Çıkarma

Yayın aşağı kısmıyla ses çıkarma üzerinde çok yönlü bir çalışma ve belirli bir zaman talep ettiği için onu orta kısmıyla ses çıkarma usûllerinin benimsenmesiyle sonraki aşamaya geçirmek gerekiyor. İlk zamanlarda o kesikten yararlanmak en uygundur. Orada keyfiyetli, yeterince anlaşılır. Ve dolgun ses, yayın kendi ağırlığından dolayı olabilir. Bu kesik yayın ortasından biraz aşağıda bulunur. (Orta ve yayın ağırlık merkezi arasında.) Bu kesik, nötür diye adlandırılır. Çünkü burada çubuğun ağırlığının hafifletilmesi zaruretini ortadan kaldırır ve ilave enerji harcamasını önler. Buna nazaran tam dolgun sesin alınması için minimum kas enerjisi sarf etmek gerekiyor. Yayın bu kesiginde ses çıkarma o kadar da kolay değil. Onun hususiyeti bundadır ki, burada omuzun ve pazı önünün hareketlerini dakik ilişkilendirmek gerekmektedir.

Yayın Yukarı Yarısı İle Ses Çıkarma

Yayın bu bölümünde çalınan temel özelliği çubuğun ağırlığının zamanla azalması ile birlikte akıcı seslenmesini korumaktan ibarettir. Yayın aşağı hareketi zamanı sesin akıcılığı birkaç elementten oluşan hayli zor hareketlerin dakik yapılmasını gerektirir. Bunların esası da şudur “Baş parmak-şahadet parmağı”. Onların görevi yayın tellere baskısının doğru bir şekilde tanzimlemekten oluşuyor. Basıncın temel gücü elin şahadet parmağı vasıtasıyla tele geçen ağırlığından daha dolgun bir şekilde yararlanılmasıdır.

Yayın yukarı yarısıyla ses alma üzerinde çalışırken onu keman yüzeyine paralel götürmeye özellikle dikkat etmek gerekiyor. Bazen sesin keyfiyeti bu şartın gerçekleşmemesi yüzünden bozuluyor. Kiriş kolun üzerine (el aşağı doğru çaldığında geriye gider) veya keman yüzeyine taraf (el öne doğru hareket eder) kayar.

Bütün yayla Ses Çıkarma

Bütün yayla ses çıkarma çok zor bir alışkanlıktır. Burada öğrencinin yayın ayrı ayrı kısımlarında ve kesiklerinde dolgun seslenmeye ulaşma usûlleri hakkında genel bilgisinin olması gerekiyor.

Bütün yay ile çalgı zamanı sesin tam özelliği, elin ağırlığının ve yayın tam ağırlığının çevik sütte kullanılması yoluyla onun tele basıncının aralıksız tanzimlenmesine bağlıdır.

Bu bağlılık;

1) Yayın o durumda aşağı, orta veya yukarı kısımda bulunmasından

2) Yayın hareketinin yönünden kaynaklanmaktadır.

Öğrencinin tamamen anlaması gerekir ki, kemanda ses çıkarma aşaması, destenin yanında sesin başlaması, tele “hafifleştirilmiş” yayın etki etmesini gerektirir, sonra yay aşağı hareket ettikçe ve ağırlığı azaldıkça ses onun kendi ağırlığı ile çıkarılır; nihayet yay hareketi devam ediyorsa, el diğer çalışma durumuna geçiyor. Tedricen çubuğa basıncı artırır. Öğrenci çubuğun ağırlığını idare etmenin, küçük parmağa dayanarak (destenin yanında) şahadet parmağa dayanan (uçta) artçıl geçidin genel prensibini dakik anlamalıdır.

Yayın İstikametinin Değiştirilmesi Zamanı Seslerin Birleştirilmesi

Yayın farklı taraflara hareketi sırasında çalınan iki sesin birleşik, fazla sessiz ve vurgusuz birleştirilme becerisi kemancının tam ses kültürünün temel amillerinden biridir. Bu alışkanlıkların temeli ses çıkarma üzerinde ilk çalışma zamanı oluşuyor, sonra ise aralıksız olarak geliştiriliyor.

El ve kolun bütün kısımlarının (omuz, ön pazı, bilek ve parmakların) karşılıklı faaliyetleri çok önemlidir. Onların faaliyetlerinin birbirine uyumu, yayın hangi teli kullanmasına önemli

derecede bağlıdır. Ayrıca, yayın temel kısmının aşağı, orta ve yukarı, her birinde onun sıralama usûllerini ayrı ayrı benimsemek gerekmektedir.

Seslerin birleştirilmesi gibi zor bir alışkanlığın benimsenmesi çalışmasında, yayın yönünün değişmesi ve yayın keman yüzeyine paralel tutulmasına dikkat etmek gerekir. İyi bir ses elde etmenin şartlarından birisi olan bu iş çok zordur. Bu zorluğun sebebi şudur ki, düşey, dairevi hareketler insan eline hastır. Bunların ise sesin hareketi için gerekli olan “ufki ve doğru hareketlere” dönüştürmek gerekiyor. Bu hareketlerde yönlendirici rolü yüzük parmağı oynar, bileğin yukarıya hareket ettirdiğimiz zaman, bilek, küçük parmakla birlikte daire şeklini alır. Aşağı hareket ettirdiğimizde ise doğrulur.

Ses oluşturmada iki komşu telde (LA ve RE) ilkin çalışma gidişatı kendini göstermiştir. Yalnız bu tellerin uzun zaman kullanılması omuz ekleminin yerine getirdiği hareketlerin serbestliğini sınırlıyor ve aynı hizada kalmasını sağlıyor. Buna göre de yay tekniğinin erken alışkanlıklarının oluşması sistemine bütün açık tellerde çalmayı sürekli hale getirip telleri birleştirerek çalışmayı becerdikçe hızlı bir şekilde dahil etmek gerekmektedir.

Tellerin birleştirilmesi alışkanlığının kazanılmasına, yayın şrihi ile başlamak daha uygundur, çünkü bu onların benimsenmesini hayli kolaylaştırıyor:

Bu sırada kirişi önceden sonraki tele yakınlaştırmak gerekiyor. İlk zamanlar yayın orta kısmından yararlanmak maksada uygundur. Sonra onu bu veya diğer tarafa değiştirebiliriz.

Böylelikle, sonuçlandırmak gerekiyor ki, kemancının eğitim arafesinde burada önerilen ses medeniyeti temellerinin gelişme metodları yalnız profesyonel yönde yönlendirilmiş ve sistemlenmiş çalışma koşullarında daha etkili olabilir.

KAYNAKÇA

- Asafyev B. V. Muzikalnağ Forma Kak Prosess. II. Kniga, 1971.
- Mostras K. G. Konspektı po kursu metodiki obuçenik i iğrı na skripke.
- Oistrakh D.F. Vospominaniya, Statii, İntervıyo, Pisima, 1978.
- Yavorskii B. L. Stati Vospominaniya Perepiska T. I, 2 e izdanie.M. 1972.
- Yampolski A.İ.K. voprosu o vospitanii kulture zvuka u skripaçey- "Voprosı skripıçnoqo ispolnitelstva i "pedaqoqiki", M. 1968.
- Yankeleviç Yu. İ O pervonaçalnoy postanovke skripaça. Pedaqoqiçeskoe nesledie M. 1983.